

polgárok között is, az ősök számontartása. Nálunk ilyesmi már csak a hódolt-sági rombolások miatt is alig lehetséges. Bálint Sándor azonban a ritka kivált-ságosok közé tartozott, akikben származásuk tudata élénken fennmaradt, mert ő nemcsak a maga őseit őrizte nyelvében és szellemében, hanem az ősi Alsóvá-rost is. Szeged városrészeit valamikor mocsarak választották el egymástól, és ezekből a mocsarokból szigetként emelkedett ki a Fölsőváros, a Palánk és az Alsóváros is. Hármuk közül leginkább szigetszerű volt az Alsóváros, misztiká-jával és babonáival, a Boszorkánysziget baljós tőszomszédságában. Ez a szigeti lét akart fennmaradni Bálint Sándor lényében és munkásságában, azzal az erő-vel és makacssággal, mellyel csak az elemi és ősi dolgok bírnak. Aki így él, az boldog lehet, és mi még a boldog Bálint Sándort ismertük. Amikor emléktáb-lájának leleplezésénél domborművű arcmására feltekintettem, nem ismertem régi barátomra: fájdalmas, mostoha esztendőök voltak már mögötte. Mert volt idő, amikor Szeged egy ideig elbizakodottan és könnyelműen nézte le a régi Szegedet, azt a múltat, melynek értékei híján nem épülhet jövő.

SÓTÉR ISTVÁN

Ö-zőben

A szegedi boszorkányok, ahogy pörirataikban olvasható, olyan kicsire ösz-szehúzódtak, seregestől átvonultak a kulcslyukon, szalmaszálba bújva partot váltottak a Tiszán.

Ez a tudományuk most segítene rajtam. Drómóra esküszöm nem lopni, rontani járnék el véle.

Bálint Sándor körüli személyeskedésében vehetném hasznát.

Jámbor egyséjtű bölcsészhallgatónak iratkoztam a szegedi egyetemre. Hi-vatalosan nem voltam tanítványa. Őt is mindenevő éhségérzetemben kerestem föl előadásán, ahogy Koch professzor közzetani óráin hallgatóztam, Kolozsvári Gábor állatlélektani előadásain fülelőztem, Wagner Richárd csillagászati szemi-náriumain báméskodtam, s ahogy nem szégyelltem Rubinyi Mózes Mikszáth-speciálkollégiumain, Klamm Rezső Biblia-történeti szemináriumain meregetni az ismeretek gyöngyözve habzó patakjaiból.

Bálint Sándor első kóstolatom idején éppen a szegedi kirajzások nyelvi következményeivel foglalkozott. Lelkezte, hogy az 1552-es Szeged veszedelme idején a török elől Kassára menekült lakosainak tanultjai bekerülvén a város magisztrátusába, mint jegyzők, évtizedeken át ö-ző nyelvjárásban írták a proto-kollumokat.

A napóleoni háborúk idején, amikor megcsappant a füstölnivaló behoza-tala, a szegedi dohánykertészek kirajzoltak új távoli földterületekre, ahová nem csak a termelési tapasztalataikat, eszközeiket vitték magukkal, hanem a nyelv-et, a belebugyolált szellemet, s azt őrizték száz éveken is által a mai napig.

Mondandója bizonyítékául faluneveket sorolt föl tízével, húszával, közöt-tük az én Dombiratosomat.

A tudományok főlegvárában megemlegetett szülőfalum neve fölrsófolta bennem a bölcsőhely, s az említője iránt a szeretet lángját.

Mészöly Gedeon professzor, aki a dunántúli nyelvet, a pannont ajnározta,

talán össze sem beszélt Bálint Sándorral, de ez időben arra hitelt, hogy ő-ző nyelvjárásban olyan szép dallamossággal lehet a magas tudományokról értekezni, akár a mekegő e-zőben. Aki azt beszéli, ne szégyellje! Zöngesse!

(Jaj, boszorkánytudományok, most kellene kicsire húzódnia!)

Szerénységem pedig erősebben zöngette ő hangját, mint aki Szegeden tanulta a Miatyánkot. Falum nyelvét nem rontotta iskola, újság, rádió. Csöpörődésem idején még úgy dörmögött, ahogy annak idején kihozták Szegedről.

Ételeiket olyan mozsárban törött paprikával pirostitották, olyan hagymás pálinkát iszogattak kólíka ellen, olyan erővel káromolták az eget.

Bálint Sándorral az ő-zés szent nevében barátoktunk össze. Ahogy ő mondta, olyan telefon vagyok néki, aki tárcsázására száz évvel régebbi nyelven válaszol.

Kocsmázni, kártyázni, seggreverőcskézni nem jártunk össze, mégis mindennap falálkoztunk.

Sorsom a Somogyi-könyvtárba vezérelt, ahol ő gimnazista kora óta gyakran megfordult, olvasott, kutatott.

Mindennaposságunk révén biztatott, hogy tegezzem. Nem járt rá a szám.
— Tekints öregapádnak!

Az sem használt. Öregapámat sem tegeztem, aki a bodzafát is magázta. Istent, gyerekeit mondta tenek.

Megmaradtunk félpertuban.

Havasan szikrázó, csikorgó téli reggelen, nyitás előtt jött be a könyvtárba.

— Nagy bajom van, gyөрököm!

— Ha tudok, segítök rajta, Sándor bátyám.

— Lásd, hadiházban lakom. A negyedik emeletre a pincéből hordom föl a szenet. Mostanában már nehezemre esik. Vöttem egy villany hőszugárzót. Be-gyújtottam, attól elaludt minden világítókézség. Egész éjszaka gyertya mellett virrasztottam. Röggel húznám föl a redőnyt, elszakadt az istrángja. Visz-szaesött. Kriptai sötétség! Kint száz ágra süt a nap! Nem tudok dolgozni!

— Szödöm össze a várhatóan szükségös egyet-mást, indulhatunk!

Mire ezt kimondom, belép szobámba a tanítványból barátta csöpörödött Horváth Dezső, készen arra, hogy eljön inasnak a világosságcsináláshoz. Két végről is be kell eresztenünk a nélkülözhetlent.

Biztosítékokat patkolni, netalán elolvadt vezetéket kitapogatni, kicserélni, redőnytokhoz fölmászni, istrángnak nevezett gurtnit kitoldani, az egészet mozgásképesé cselekedni.

Amikor a fény az ablakon és a vezetéken keresztül beköszöntött, Sándor bátyánk kedveskésen csattantotta össze tenyerét.

— Gyөрkeim, mivel kínálhatlak mög bennötöket, mert semmim nincs!

— Azzal!

— Tudjátok, ebben a hónapban annyira kiköltekeztem, 100 forintom maradt élelömre. Neköm elég. Kétszersült, meg tea! Kínálásra semmi.

A kényelmem kerestem ezzel a villany akármivel, urizálni akartam, a sü-tétben maradtam!

Nektök azért tartozom. A fáradalomért, a szakértelemért, meg dologidőben eljöttetek a segítségömre. Az pedig pénz. Levonják a bérötökből.

— Ó, Sándor bátyám, kora röggel a főnök nem ügyeli még a beosztottját. Ellógtam.

— Csak nem talán?

— Á, ha azt számítom, hogy a 10 órás nyitáskor kezdődik a hivatalos kenyérkeresetem, most meg kilenc óra akar lenni, hát még maradt is időm.

— De hát anyagot is hoztatok, használtak, az is pénz, nem? Azért mennyivel tartozom? Tudjam, hogy mögadhassam.

— Ó, Sándor bátyám, azt meg úgy loptam!

Aranyösságból mondott válaszomtól elsápadt.

— Néhány görbe szög, 50 centinyi villanyvezeték nem jelent értéket!

— Hát akkor majd imádkozok értetök, gyerökeim!

— Na, az jót tösz! Dombiratoson azt tartják: kicsit lopni, kicsit imádkozni, sose árt!

— Ezt így nem hallottam. Följegyzöm magamnak.

Papírt, ceruzát vett elő. Apró betűi úgy iramodtak szabályosan, ahogy anyám keze alatt a fonatos kalács domborulatai.

TÓTH BÉLA

Tele a kuffer

Mióta ismerem? Az én hazám nem az Alföld, egyetemre jöttem csak ide. Érdekelt ugyan a néprajz is, hiszen valósággal beleszülettem, de minek könyvből tanulni azt, amit hazulról hozhat az ember? Nyelvészkedtem inkább. Nyelvünkben a történelmünk, csak tudnunk kell előkopogtatni belőle. Nem nagyon volt olyan szófejtés, amit el ne olvastam volna, és olyan szótár se, amit ne bújtam volna. Ábrándom is volt. Majd egyszer összerakom a *kar* teljes bokrát, mert erősen hittem, testünknek ebből a részéből szavak bőséges nemzedéke árad. Ebből lett a karika is talán, a karaj, a karima, a karom, a karol, a karám, magas hangú párjából meg a kerek, a kerék, a kert, a keret, a kerítés, a kering, a kerül, a kerít, a kerület, a kerekes, a kerekít, csücsörítős változata pedig a kör, és ebből a körít, a köré, a köröm, a körmöl. Esküdni merem volna rá, nyelvrokainknál mindnek megtalálom a párját, csak meg kell keresnem. Azóta is várom, hogy időm legyen rá.

Tisztességes nyelvész azonban mozdulni se tud a néprajz nélkül, legalábbis az a fajta nem, amilyen én akartam lenni. Kaptam az alkalmon, amikor ötvenhétben visszatért az egyetemünkre, és azonnal beiratkoztam speciálkollégiumára. Heti egy óra, ha nem jó, akkor is ki lehet bírni. Csalódtam is az első órán mindjárt. Hogyan lehet néprajz fedőnév alatt Szegedről beszélni? Hogy volt Alsóváros, Felsőváros, Palánk és Rókus? Na és? Mégis maradtam, mert amibe belevágunk a magunk akaratóból, azt bűn abbahagyni. És ez az ember különösen megérdemelte, hogy figyeljünk rá. Szépen beszélt! Ha már elkecmeredtem a Dunántúlról, legalább ismerjem meg Szegedet is. Nem bántam meg, de megtudtam, talán azért született, hogy a mai Szegednek is legyen egy nagy fia. Óriási fia. Aki nélkül a magamfajta ki se tudja mondani a város nevét! Összeforrott vele, mint a Tiszával vagy az alsóvárosi templommal. Ezt a kettőt tartotta ő a város két abszolút dolgának.